

Viktor Dyk: A porta inferi

Kniha každým způsobem zajímavá, milá, podrážděná, bolestná, křečovitá a rozdrobená, která, třeba nepodávala, přesně mluveno, ještě mnoho, tím více slibuje. Ne slovy, ale celou svou existencí: tušíte, že v básníkovi je více, než dovedl ještě ze sebe vyrvat a vysvobodit v uměleckou transsubstanciaci, vidíte za těmi verši, sem tam, zdá se mi, dosti nepregnantními, „levými“ ještě, větší rozlohy nedotknuté posud, cítíte vybouřený jich dech, jitřící, z kořene bytí úpící píseň nevyzpívanou posud.

První kniha p. Dykova v celku je kniha hněvu, žluči, rozdráždění, sebemučení vnitřního, hnusu vnějšího, analýsy hořké, ironické, obračející se proti němu a v první řadě proti nitru autorovu. Někde jen hlásí se *elegie*, někde jen třese se a zmítá báseň mezi ní a *ironií*. A podle toho je i verš p. Dykův. Faktura jeho je spíše *epigramaticky skrojená* než melodicky zvlněná a v nvyých, lichotných, loudivých vlnách teplé a měkké sugesce rozpředená. Verš kupí se na verš ostře, nepřiléhavě, často bez mostu a spojení, je chladný, krátký, nedůvěřivý, ostnitý, nevzlétá, nepodává si ruce s druhým, neprolíná se v široké rytmické fluktuaci celku. Je uzavřený, nevychází ze sebe nebo jen nerad, má ironickou a melancholickou rezervovanost. Říkám to proto, že p. Dyka chtějí pokládat někteří za *melodického lyrika spontánní a živelné inspirace*, a že snad on sám myslí, že jim je, že připlul ze země slunné, bílé a melodické Kráasy. Soudím tak z předmluvy, kde mluví p. Dyk s trochou despektu o „době, kdy autoři byli *docti*, rovní starým alexandrinským, kdy však nebyli básníky“, a z některých míst v knize, třeba z *Predestinace* (str. 61):

Predestinován k nejmraznější hrůze,
svou duši zvyk' jsem v oltář Kráasy klást.

— — — — —
Pár cigaret pak mládež koupě chtivá
nese si s pýchou z Kráasy trafiky.
A hudba zní, a chytrý kritik kývá.
Já vidím básně, ne však *básníky*.

Pan Dyk — což se přihází ostatně devadesáti devíti procentům nás všech a mezi nimi často právě nejlepším — nezná se dost, myslím. I on je *doctus*, i on je *alexandrinský*, reflektivný, počtářský, analytik i ve hněvu, fragmentární i v mocných afektech. I on propase vždy z nedůvěry dobu, kdy psychologická látka je ještě ve varu a kdy z ní lze jedním vrhem liti díla široká a rytmická. I on vysuší raději řeky, než by vstoupil na moře, vydal [se] se směšnou dobrodružností v jeho elementární fatalismus.

Chci tím vším říci, že ani p. Dyk nenarodil se pod znamením Kráasy živelné a přírodní, sladkého nezaslouženého daru, jež dávají nevyzpytní bozi v tajemné moudrosti svých rozmarů lenošným zahalečům a přihlouplým extatikům... Ne, to je jen sladká a teskná pohádka, kterou dovede p. Dyk jako jiné pohádky s melancholickou ironií a ironickou melancholií, s jemným a diskretním básnickým kouzlem *vypravovat* nebo *sestrojit* (toto ještě víc) — ale *věřit* v ni? Myslím, jsem přesvědčen, že toho p. Dyk nedovede právě jako my všichni.

Ne, p. Dyk narodil se také (a víc ještě než ostatní, jež znám) pod znamením zlé, chladné, svárlivé a mstivé a při tom při všem přece, jak všichni víme, ve svém způsobu šlechetné a grandiosní a také zvláštním, novým a trochu obráceným způsobem krásné Pravdy. Chce se mi obrátit jeho soud na ruby a říci o něm: vidím v něm *básníka*, třeba ještě básně nevidím.

Poslyšte si několik strof p. Dykových a sudte o tom.

A znovu snuješ lapidární věty
pro dobré mladiky, ctné humanitáře,

pro dobré mladíky z nejlepších rodin,
vyrostlé v humbugu, špině a flámu . . . Str. 57.

Vzpomínáš na slova, jež krev ti do tváře hnala?!
Na ostré čelisti vlků dobře vlasteneckých? Tamže.

A při rozmarném paprsků těch tanci
teď vzpomínám, co žilo v kostrách těch.
Jich táhlou vzpomínám já na romanci,
jich hořký smích a galantní jich vzdech. Str. 51.

A ty jsi neslyšel, jak banálnosti chválí,
a ty jsi neviděl, jak hloupost vítězí?!
A ty jsi netušil, že přiblíže se smáli,
a necítils jich hrubost bez mezí?!

Ta hrozná nenávist a vášnivá ta zloba,
ta nezachvěla posud duši tvou?!
Tys necítil, jak malichernou doba,
a nechvěl jsi se vášní ničivou?! Str. 28.

— Teď stačí tobě, dobrácký můj hochu,
bezsených nocí tíže olověná . . . Str. 34.

Ten obraz sice na kouzlu už trati,
však promluví přec o vzdálené lodi.

V přístavu loď ta nenalezla místa,
v ponuré plachty roztrhány výši.
Na cestu slední koráb už se chystá,
a rozumné jej opouštějí myši . . . Str. 47.

Je to ilusivné a extatické umění Krávy, slavný a světlý paian její
nebo rozhlodaný leptavý, polemický, útočný sykot i ston dnešního

kritického a epigramatického ikonoklasta, jenž neví jen ještě, pro jakou metodu se rozhodnout, jestli pro přímý útok nebo pro chemický pomalý salonní proces, pro uměle složené a vypočtené lučavky, uzavřené ostatně v pěkně pracovaných a vkusně ciselovaných flakonech? Nestojí tyto a podobné strofy celou intonací svou a spádem blízko Machara a Sovy, těchto básníků-kritiků a básníků-skeptiků par excellence, někde uprostřed jich, ale jistě v jich filiici? Jedna část a větší knihy a rozhodněji je zcela patrně z tohoto Pólu.

Ale je tu něco ne dost vysloveného ještě, co se stěží prodírá notou předešlou, co v okamihu zaniká zase pohlceno a zasypáno hned zvukem předešlým, a toto něco, zdá se mi, chce plakat stříbrným modravým timbrem zapomenuté *samoúčelné* melancholie. Nevím, prodere-li se, bude-li se stupňovat tento akord, ale i pak bude to jen vzpomínkový a toužný, úzký a stříbrný, uměle a s napětím schystaný odraz krásy melancholické, pohřbené již a mrtvé v síle své a životě svém, z níž zůstaly nám památkou jen tenké, graciéšní, měkce tepané a k smrti jímavé zlaté šperky starých dob, které pečlivě zavíráme před sluncem a jež svítí jen v soumraku mdlou a vybledlou jeho podzimkovou září.

Knihy zajímavá hlavně tím, co slibuje, napsal jsem na první řádce svého referátu. Ano, tím, kam se autor odtud hne. Krystalisace bude nutná. V této knize vidíte ještě všude paprsky rozběhlé v kolik směrů a lámající se o sebe nějak, překázející si. Jsou tu verše, které, zdá se mi, neřekly, co autor chtěl, které jistě překázejí jednotné perspektivě a intonaci básně, verše příliš brzy zaražené nebo příliš brzy vypuštěné, takže sjely s cesty. Jinde zase cítím nějaký rozpor mezi tónem, který vyzněl, a oním, jež nadpisuje autor a na nějž stavi a nutí čtenáře. Psychologická apartnost a diskretnost některých čísel je vlastně jen v názvu, obsah sám je dost tradiční. Tak hned s hlavního hlediska, kam nás vede autor názvem knihy *A porta inferi*, jenž připravuje na dusné, železné, v grandiositě hrůzy zkamenělé a vytřeštěné stíny, není výhled na skutečný obsah knihy výhodný a účelný.

Ale to všecko dá se snadno pochopit a vysvětlit právě tím psy-

chickým zjitřeným pozadím, jež zůstalo z knihy ještě odkrojeno a z něhož právě čekáme příští knihu p. Dykovu. První ukázal již skutečnou a opravdovou práci uměleckou a básnickou, noblesu ideovou i duševní, hrůzu před banálností, skutečný var vnitřního života a bolestné a těžké jeho přijímání — slovem všecko, s čím nesetkáváte se příliš často a co dává p. Dykovi právo na zájem a pozornost všech, kdo žijí v umění a jím a věří a doufají speciálně v jeho novou obrodu u nás.

Poslední díl Turgeněvovy *nihilistické trilogie* románové leží před námi v novém překladě p. Jar. Hrubého (starší překlad páně Koněrzův vydán dávno v „Kobrově knihovně všeobecné“); druhé dvě části, *Rudin* a *Otcové a děti*, vyšly již předtím v téže Ruské knihovně v druhém a čtvrtém svazku Spisů Ivana Sergějeviče.

Pročítám znova tento román a znova jsem jím zajat a chycen, jeho důvěrnou, hlubokou, těžce melancholickou a melodicky dřimotnou, opravdu slovanskou, temnou a širou a kalnou notou, tou bolestnou, blízkou a upřenou prozíravostí a měkkou olejovou prolínavostí psychologickou, těmi rozevřenými, do dálky a stepí fatalismu rozloženými a rozepjatými rozlohami ideovými a společenskými, celou tou hutnou a tekutou a bludnou ilusí života v chaosu zrozeného, jako jiskra z něho se prodirajícího a v popeli hasnoucího. Je-li co *divadlo mraků a oblak psychologických*, je to tento román Turgeněvův. Pasivné, proměnné, beztvaré duše tančí a hrají v něm při osudné hudbě a honbě větrů . . . hned padají, hned stoupají, hned krouží, hned stojí . . . a při tom to lhostejně slepé pozadí nirvanistického hrobu, kam jednou, dřív nebo později, spadne celá ta pestrá, přemetná, slepá a marná hra zmítaných jevů, ten vířivý prach atomů, ten „melancholický valčík a nylvá závratnost,“ jak zpívá ve Květech zla Baudelaire.

Novina je snad *nejméně* nebo *nejhůře komponovaný*, jak zní výraz estetiky, román Turgeněvův. Německý nebo francouzský dogmatik estetický neopominul by dáti Turgeněvovi do svého klasifikačního notesu velmi tučný puntík a velice povážlivou známku v tomto